

Egy francia eredetű dél-itáliai család karrierje a középkori Magyarországon

Hardi, Đura: *Drugeti. Povest o usponu i padu porodice pratilaca Anžuskih kraljeva. Filozofski fakultet, Novi Sad, 2012. 480 oldal*

Az Anjou-kori nemesi családok történetének kutatása viszonylag népszerű téma, de a korszak egyik legjelentősebbikéről, a Druget család eredetéről és történetéről már meglehetősen régen készült nagyobb terjedelmű, összefoglaló munka. A szerb nyelvű monográfia a család három generációjának a történetét dolgozza fel a korszak magyarországi és nápolyi eseményeinek az ismertetésével és elemzésével együtt. Így nem pusztán család-történetről van szó, hanem olyan műről, amely átfogó ismereteket tartalmaz az Anjouk két királyságáról is.

Đura Hardi az újvidéki egyetem történeti tanszékének docense, aki erről a témáról már több részlettanulmányt is publikált. A Drugetekről szóló monográfia alapját a szerző 2009-ben megvédett doktori disszertációja (*Porodica Druget u srednjem veku*) képezi. A mellékletekkel és ábrákkal együtt majdnem ötszáz oldalas kötet a családdal kapcsolatos elérhető írott források és a vonatkozó nagy mennyiségű, elsősorban magyar, szerb és német nyelvű szakirodalom felhasználásával készült, amelyről a szerző rövid áttekintést ad a bevezetőben, illetve tételesen felsorolja az ide tartozó munkákat a kötet végén található terjedelmes bibliográfiában.

Az első fejezet a 13. század végi Magyar Királyság bel- és külpolitikai viszonyait, valamint az Árpád-ház nyugat- és közép-európai dinasztikus kapcsolatait mutatja be – gyakorlatilag mindazokat a körülményeket, amelyek szerepet játszottak Károly Róbert (1301–1342) Magyarországra jövetelében. Részletesen ismerteti a jövődó király magyarországi útjának előkészületeit, a kísé-

retét, valamint rávilágít Druget Fülöp szerepére ebben a vállalkozásban, akiről a szerző feltételezi, hogy már gyermekkorában is a jövődó királyhoz legközelebb állók egyike lehetett.

Külön fejezet szól a család legkorábbi ismert nemzedékéről. A Drugetek Dél-Itáliában 1267-ben tűnnek fel az írott forrásokban – I. Károly nápolyi király (1266–1285) lovagjainak egyik összeírásában szerepel Druget Miklós (*Nikolaus Druget*) neve, majd még ugyanebben az évben mint királyi ajtónálló tűnik fel egy másik helyen (ezt a tisztségét 1292-ig töltötte be). Ettől kezdve rendszeresen szerepel a forrásokban, mindig a királyi család közelében. 1272-ben a capuai Szt. Erasmus torony őrzője lett. 1274-ben feleségével, Izabellával (*Isabella Druget figlia di Giovanna da Forest*) együtt a trónörökös, a későbbi II. (Sánta) Károly (1285–1309) gyermekeinek az őrzője, amíg azok Nucerában tartózkodtak – Hardi feltételezi, hogy a királyi unokák őrzése nemcsak ez alkalommal volt a házaspár feladata, hanem ez a megbízatásuk hosszabb időn keresztül tarthatott, amire a nekik kifizetett összegek utalnak Druget Miklós birtokai Nápoly közelében fekvő falvak mellett). Az 1270-es években egy újabb Druget, Gicottus/Ginettus tűnik fel, akinek a neve mindössze két összeírásban szerepel, szintén a királyi udvarban szolgálatot teljesítő lovagok nevei között. A szerző szerint az azonos családnév és az azonos társadalmi rang egyértelmű bizonyítéka annak, hogy közeli hozzátartozója lehetett Miklósnak, azonban a rokonsági fokot források hiányában nem sikerült megállapítania. 1284-ben tűnik fel a harmadik Druget a forrásokban, Druget János (*Johannes de Trogett*), aki Miklósnak vagy a fia, vagy pedig a testvére lehetett, habár ez utóbbi valószínűbbnek

tűnik. Feleségével, akit szintén Izabellának hívtak, három gyermekük volt – János és Fülöp, akik később Károly Róbert nádorai lettek, valamint Matild, aki a 14. század elején eltűnik a forrásokból. Feltehetően mindhárman valamikor az 1280-as évek második felében születhettek, ugyanis a nevüket a századfordulón még mindig kicsinyítő képzővel írták (*Joannoctus, Filippoctus et Matchilda Drugetii*). Druget János neve 1292-ben szerepel utoljára, akkor azonban már valószínűleg nem élt. Mivel Miklósnak nem voltak leszármazottai, így az örökösei testvérének, Jánosnak a gyermekei lettek. A szerző szerint Druget Miklós és felesége a nápolyi Anjou-ház gyermekeinek több generáción keresztül lehettek az őrzői és nevelői, ezért feltételezi azt, hogy Druget János gyermekei együtt nevelkedhettek Martell Károly trónörökös (1271–1295) és Habsburg Klemencia (1262–1293) gyermekeivel, Carobertoval, a későbbi magyar uralkodóval, valamint két lánytestvérével, Beatrix és Klemencia nápolyi hercegnőkkel. Miklós 1295-ben még a fiatal herceg és a hercegnők szolgálatában állt, ugyanebben az évben halt meg a Nápolyban pusztító pestisjárványban a trónörökös. A királyné, Árpád-házi Mária (1285–1323) a pápa hozzájárulásával ekkor jelölte ki Carobertot a magyar trónra. Miklóst 1299-ben mint már elhunytat említik, felesége, Izabella az 1300-as évek elején távozatott az élők sorából. Druget János lányáról, Matildról keveset tudunk, egy 14. század elején lezajlott per kapcsán tűnik fel a neve. Innen tudjuk, hogy a ciszterci apácakolostorban nevelkedett, és ebben az időben gondviselője a francia származású Teobald de Fontenay volt.

A történetírásban megválaszolatlan kérdés volt, hogy a Druget család francia vagy dél-itáliai eredetű-e. Habár erre vonatkozó írott forrás nem ismert, a szerző francia eredetűnek tartja őket, amit több közvetett adat is bizonyít. A dél-itáliai forrásokban azután jelennek meg, miután az Anjouk elfoglalták a Hohenstaufoktól a Nápolyi Királyság és Szicília területét, a királyság várainak várnagyai

ebben az időszakban mind franciák voltak (capuai Szt. Erasmus torony), ők őrizték a trónörökös gyermekeit stb. Külön foglalkozik a szerző a család címerével, illetve Hampel József elméletével, aki a nápolyi S. Chiara templom egyik kápolnájában, Druogo de Merloto (meghalt 1339) és fia, Nicolaus de Merloto (meghalt 1358) sírjain található címerábrázolás kapcsán feltételezte, hogy a két elhunyt valamilyen rokonsági kapcsolatban állt a Druget családdal. Hardi ezzel kapcsolatban több problémára is felhívta a figyelmet: Druget Fülöp címere és a sírokon láthatóak között több lényeges különbség is megfigyelhető, valamint az, hogy mindkét címerben rigók vannak, nem feltétlenül jelent családi kapcsolatot, ugyanis még nyolc másik nápolyi család címerében is megtalálhatók, azonban közöttük sem lehet semmiféle rokoni kapcsolatokat kimutatni. Felhívta a figyelmet arra is, hogy ha a Druget családnév a Drugo személynévből keletkezett is, annak sokkal korábban kellett történnie. Végül arra a következtetésre jutott, hogy a két Merlotonak nincs köze a Drugetekhez.

A monográfia négy fejezete foglalkozik Druget Fülöp személyével és karrierjével, valamint ehhez kapcsolódóan a 14. század első három évtizedének magyarországi eseményeivel. Bemutatja Károly Róbert Magyarországra érkezésének körülményeit, az akkori hatalmi és politikai erőviszonyokat, majd a fiatal király harcát az ország feletti uralomért. Ezután az 1312-es évtől kezdődően elemzi a tartományurak elleni harcok történetét, amikor Druget Fülöp először jelenik meg a magyarországi írott forrásokban. Próbálja meghatározni a későbbi nádor szerepét az egyes hadjáratokban. Az 1315-ös évet tartja fordulópontnak, Fülöp karrierje kezdetének, amikor a király szepesi ispánná és várnaggyá nevezte ki. Hardi feltételezi, hogy az új tisztsége miatt már nem vett részt Kán László, majd a Borsák elleni hadjáratokban, mivel a király Fülöpöt az ország északi részén hagyta, hogy ott biztosítsa és megerősítse hatalmát. Az 1323-ig tartó országos események leírása után Fülöp karrierjéről szól a szepesi

ispánságtól (1315) a nádori tisztségig (1323). Külön fejezetben ismerteti Druget Fülöp nádori tevékenységét, honorjait, bírói tevékenységét és jövedelmeit. Itt mutatja be a familiárisait (Perényi Miklós és János, Frank Fia Tamás, Farkasfalvi László és Frank stb. – körülbelül harminc család), azok szerepét és tisztségeit. Külön foglalkozik a szepeshelyi Szent Márton székesegyházban látható, Károly Róbert megkoronázását ábrázoló freskóval. Az 1317-ben keletkezett freskót több mint fél évezred múlva, 1861-ben fedezték fel. A közepen trónoló Szűz Mária a jobb oldalon térdelő király fejére helyezi a koronát. A király mögött egy alak térdel, aki a kezében díszes kardot tart, míg Máriától balra két, szintén térdelő egyházi személy látható. A kardot tartó alakot Semsei Tamás szepesi várnaggyal szokták azonosítani. Mindegyik figura felett egy-egy felirat látható, ez alapján igyekeztek a személyeket beazonosítani, azonban a feliratokról a 2005-ben lezajlott restaurálás során kiderült, hogy 19. századi neogótikus hamisítványok. Hardi szerint a király mögött térdelő figura valószínűleg Druget Fülöpöt ábrázolja, akinek egyébként Semsei Tamás a familiárisa volt.

Három fejezet foglalkozik Fülöp testvére, János és családja történetével és karrierjével Károly Róbert haláláig. Druget Miklós halála és Fülöp Magyarországra érkezése után a család egyetlen Nápolyban maradt férfi tagja János lett, akit 1299-ben beiktattak a családi hűbértartásokba, amelyeket nagybátyjától örökölt (Melito di Napoli és Pascorala). Ettől kezdve Magyarországra költözéséig (1328) folyamatosan nyomon követhető a dél-itáliai, majd 1315-től a francia forrásokban is, ugyanis ekkor (Bölcs) Róbert (1309–1343) három évre felmentette hűbéri kötelezettségei alól, és feleségével, Paska de Bononensivel együtt elkísérhette Magyarországi Klemenciát (1293–1328) Franciaországba. János 1317-ben már II. (Tarantói) Fülöp címzetes konstantinápolyi latin császár (1313–1331) szolgálatában állt, egészen 1322-ig, ez idő alatt felesége végig az özvegy francia királyné mellett volt, akinek a végrendeletében

mindketten szerepelnek gyermekeikkel, Vilmossal, Miklóssal és az ifjabb Jánossal együtt. Mivel Fülöpnek nem volt fiúörököse, így birtokait és honorjait testvére kapta meg, a familiárisaival és a nádori méltósággal együtt. János halála után (1334) mindent legidősebb fia, Vilmos örökölt. A család története mellett, ahhoz kapcsolódóan ezekben a fejezetekben részletes adatok szerepelnek a 14. század első évtizedeinek nápolyi és magyarországi történetéről.

A család eddig töretlenül felfelé ívelő karrierjét Károly Róbert, majd két hónappal később Druget Vilmos hirtelen bekövetkező halála szakította meg. A szerző feltételezi, hogy ekkor két nagyobb, egymással szembenálló klikk versenghetett az udvarban: az egyik a királyné és lengyel kísérete, míg a másik a király és francia alattvalói – ezek közül az előbbi került ki győztesen. Mivel Vilmosnak és feleségének, Follia Máriának nem voltak utódai, örököséül testvérét, Miklóst nevezte meg (még 1330-ban), azonban I. (Nagy) Lajos király (1342–1382) Erzsébet anyakirályné és Szécsényi Tamás kezdeményezésére mindent elkobzott tőle. Külön fejezet szól Follia Mária további sorsáról, aki férje halála után is, úgy tűnik, jó viszonyban maradt az özvegy királynéval, akit itáliai útjára is elkísért, és az ottani birtokügyeivel is foglalkozott. 1358-ban szerepelt utójára a forrásokban.

Az utolsó fejezet a családnak az udvarba és a politikába való visszatéréséről szól – a szerző ezt I. (Nagy) Lajos király itáliai hadjáratához köti, amelyben Druget Miklós is részt vett, és a király Salerno helytartójának tette meg. Miklóstól származott a család gerényi, míg öccsétől, az ifjabbik Jánostól a család homonnai ága.

A kötethez bőséges forrás- és irodalomjegyzék tartozik, valamint egy családfa, egy térkép a család tagjainak honorjairól, és néhány kapcsolódó pecsét és oklevél fényképe. Ezekon kívül részletes névmutató, valamint egy több mint húsz oldalas angol nyelvű összefoglaló is található.

BERTA ADRIÁN

